

בס"ד
הלכות שבת--ישיבת רבנו יצחק אלחנן ירושלים עיה"ק

מלאכת בישול 6
סימן שיח

עוד בענין עירוי סעיף יב
באור הלכה ד"ה והוא

עוד בענין מגיס סעיף יח
משנה ברורה (קיז), חזון איש לז:טו, אגרות משה ד:עד בישול ח-ט

בענין מצקת ladle

משנה ברורה שיח:פז מביא דעת הט"ז ונקוה"כ בשם יש אומרים, ט"ז יו"ד ס' צב ס'ק ל" ד"ה "כתב מהרי"ל" המהרי"ל סובר שמצקת דינו ככלי א' דווקא אם השרה בתוך הכלי א' והט"ז חולק דדינו ככלי א' וכן דעת נקודת הכסף (ז), אולם המהרי"ל בליקוטים (קב) דדינו ככלי ראשון חוץ מהגעלה להחמיר וכנראה אין מי שמקיל במצקת מעל האש בין בשבת ובין ביו"ד שאין דינו ככלי א'.

כלי ראשון שאינו על האש--חזון איש (או"ח קכב:ג ד"ה סדר) כ' שדווקא כלי א' על האש יש להחמיר אבל אם הוסירו יש להקל אולם ביו"ד (ס' לב) כ' שיש להחמיר. וע' בעוז והדר כ' שאו"ח נכתב אחר יו"ד וחזר מדבריו. ועוד יש לומר דביו"ד מסביר תוס' ע"פ משמעות ראי' אחד בדברי הט"ז מהשו"ע ובאו"ח כ' דמדברי הראשונים שמובא בט"ז משמע שהדין אינו כן אם העבירו מעל האש. ומו"ר הגרא"נ שליט"א נוטה להקל למרות שבדקנו בששכ"ה ולא היה מפורש שם להתיר.
ארחות שבת מג-מד

בענין דבר גוש

משנה ברורה ס'ק מה, ים של שלמה חולין פ"ז ס' מד, ש"ך יו"ד צד:ל, דרכי משה קה:ד, מגן אברהם שיח:מה, מעשה שבת בדבר גוש--מ"ב (קיח), אגרות משה ד:עד בישול, מאור השבת ח'א עמ' רסג.

לפיכך, מותר לתת תמצית-חה, שעודנה חמה במקצת, בתוך הכוס, ולשפוך עליה מים חמים מדוד-השבת. ומן הראוי הוא להניח את הכלי שבו תמצית החה על-גבי דוד-השבת עוד לפני השבת, כדי שאמנם תישאר חמה (קלה), וכן מותר לשפוך מים מכלי ראשון לתוך דיסה יבשה (אורז וכדו') כדי להחם אותה (קלו); וראה להלן פרק ו סעיף יג.

מח. המצקת שבה מוציאים את האוכל מכלי ראשון — מן הדין שתהא נקייה ויבשה, וכדלעיל סעיף לד, וכשמכניסה בקדירה אחרי הפעם הראשונה, יקפיד ששיירי האוכל שבה לא יהיו קרים (קלו). וכיון שמכניס את המצקת לתוך כלי ראשון, ובפירוט אם היא נשארת זמן מה בתוך הקדירה — יש לה כל דיני כלי ראשון, ולכן אסור לערות את התבשיל שבתוך המצקת על מאכל שיש בו משום איסור בישול (וכמבואר לעיל בסעיף ו) (קלו).

מפ. טוב להמנע מעירווי מים מכלי ראשון על סוכר, סכרין, על קפה נמס, על תמצית מרק, אבקת חלב או אבקת קקאו המוכנה לשימוש וכיו"ב — אפילו אם אלה כבר נתבשלו בתהליך הייצור, אלא יש לשפוך תחילה את המים החמים בתוך כלי שני ולהוסיף את החומרים האלה לאחר מכן (קלח); וראה להלן סעיף נו.

סוסי"ק לט, וכן משמע בהגהות רע"א סוסי"ק רנג על דברי המ"א, ועיין גם שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' קלב ס"ק ג, וע"ע סי' רנג במ"ב ס"ק פד בשם המ"א, ועיין בהערה הבאה. (קלה) סי' שיח במ"ב ס"ק לט, ובאופן זה טוב יותר שיערה המים לתוך התמצית, לצאת בזה דעת המחמירים בצביעה, שם בשעה"צ ס"ק סה. ועיין להלן פי"א סעי' לח לענין צביעה באוכלין. אמנם העיר לי חכ"א, דלפי דברי המ"א המובאים בסי' רנג במ"ב ס"ק פד, אולי עדיף טפי לערות את התמצית לתוך המים שבכ"ש אם אין התמצית חמה שהי"ב, כיון שמעיקר הדין אין צביעה באוכלין, וגם דלדעת הסוברין דיש צביעה באוכלין, י"א דאין נפק"מ בין שנותן קודם אם המים או את התמצית, עכ"ל. ואולם מהמ"ב הג"ל בסי' שיח משמע שלא חש לחומרא של המ"א. — ואם נתבשלו העלים מלפני ש"ק, והיינו שהניח הכלי עם העלים ע"ג האש, ולא רק שעירה עליהם מים מכ"ר, כי או אם נגמרה תמצית החה בש"ק מותר לערות על העלים מים חמים מכ"ר ע"מ לעשות תמצית חדשה, וצריך שהעלים יהיו כמעט יבשים, דאל"כ יש בו משום בא"ב כדבר לח שנתבשל כ"צ ונצטנן לגמרי, וכדלעיל סעי' ה, ועיין לעיל הערה לט, סי' שיח במ"ב ס"ק לט, אבל אם רק עירה מע"ש מים רותחים על עלי החה, לא התירו לשפוך עליהם בש"ק מכ"ר, אלא רק מכ"ש, ע"ש במ"ב, בשעה"צ ס"ק נט וסג, וע"ע שו"ת ח"ס או"ח סי' עד ושו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' קלב ס"ק ב וש"ש מלאכת מבשל סעי' כד ובב"ר ס"ק עז, דעלי תה דומים לסממנים, וכל זמן שיש בהם מיץ ונותנים טעם ולא פסק ריחם וטעמם — לא נתבשל כ"צ ויש בו משום בא"ב, וע"ש במ"ב ובב"ר, והעצה המובחרת שיכין מע"ש תמצית תה בכמות מספיקה לצאת ידי כל החששות. ושמעתי מהגרשו"ו אויערבך שליט"א, דמכל מקום קפה נמס שפיר מותר לכו"ע להכניס בכ"ש, כיון שהקפה עצמו נמס ושוחין אותו וחשיב כתבלינים הנאכלים רק בתערובת. (קלו) וכל זה דוקא בשעה שהריסה יבשה, עיין סי' שיח במ"א ס"ק מ והגהות רע"א סוסי"ק רנג, שמעתי מהגרשו"ו אויערבך שליט"א. (קלו) וראה לעיל הערה צב. (קלו) סימן שיח במ"ב ס"ק פז, ועיין להלן סעי' נט ובהערה קנו וקפ ולעיל סוף הערה קל. ועיין ש"ש מלאכת מבשל סעי' כא, וה"ה מצקת שבה מוציאים מכ"ש, ודינה ככ"ש לענין דברים שמתבשלים בכ"ש, וכדלהלן סעי' נג, וע"ע חזו"א סי' קכב ס"ק ג. (קלח) סי' שיח במ"ב ס"ק עא ובשעה"צ ס"ק צו בשם הרע"א, ונראה טעמו ע"פ מש"כ הרע"א סוסי"ק רנג, דדבר יבש שנמס והנפך ללח יש שחששו

Handwritten notes in Hebrew, including "אם אין קנה" and "אם אין קנה" with various annotations.

3. מותר ליתן בקבוק המכיל אפילו מכלי ראשון, כדי לחמם לא יכסו את הבקבוק לגמרי (ו) החלב מותר גם לחזור ולהחלי את הבקבוק בתוך כלי ראשון אם כן החלב שבבקבוק מרובה בו, ואין הכלי ראשון עומד ע גם מותר למלא את תחתיו בדרך זו את האוכל שבחלקה סעיף מא.

עירב 3א. מותר לשפוך מים חמים לתוך כוס שיש בה מים קרים ידי כך כדי שהיד תהא סולדו 3ב. וכן מותר לשפוך מים קו הללו נתונים בכלי ראשון (ו) מים קרים במידה שאלה לא יו ישפוך את המים הקרים, מן לאט, כדי שהמים החמים ש המים הקרים (קמו).

3ג. מכיון שישנם מאכלים המ אילו הם, יש להחמיר ולומר גם בנתינתו בכלי שני (קמו).

לחושבו כלה, ועיין ח"א כלל כ סי בסידורו. (קלט) כי העירווי הביק, יוד סי צב בש"ך ס"ק י יג ולהלן הערה קנא, חזו"א סי' יב ומש"כ עליו בשו"ת אג"מ יוד ס"ק ב, וע"ע סי' רנג במ"ב ס"ק ררב סי' רנו בקו"א ס"ק ג וסי' ררין דבישול החלב, כיון דע"כ המ שיח סעי' יג, ואסור אפי' אם אין ס"ק ב, ועיין חזו"א סי' לו סי' שיח סעי' יג בביה"ל ד"ה אבל. ע' ובמ"ב ס"ק פג, וע"ש בביה"ל במ"ב ס"ק פג בשם הח"א; וע"ש במ"ב ח"ג סי' ל ס"ק ו.

פשטידה חמה, וכיו"ב. אבל מותר ליתן מלח-שולחן או מלח-בישול על תפוח-אדמה חם (קעג*). וכן רסק עגבניות מבושל (קטשאפ) על נתח בשר חם (קעג**).

בישול אחר אפיה

נפ. אף כי מבואר, שבדבר יבש המבושל אין בו, בדרך כלל, משום איסור בישול בשבת. הואיל ואין בישול אחר בישול, הרי יש בישול אחר אפיה. אחר צליה (קעט) ואחר טיגון (קעה). וכן יש אפיה, צליה או טיגון אחר בישול (קעו). לפיכך אסור ליתן לחם בתוך המרק, או ביסקויטים ומצות לתוך התה וכיו"ב, כאשר המרק או התה בכלי ראשון (קעו). וכן אסור לערות על הלחם או הביסקויטים מכלי ראשון (קעח), וגם אין לתתם בכלי שני (קעט). אולם לענין זה אין למצקת ולכף דין כלי ראשון (השווה סעיף מח), ולכן יש מקום להקל וליתן לחם למרק שהוצק מכלי ראשון לתוך הצלחת במצקת (קפ).

פ. בשר מבדלש, אין להניחו על גבי מכסה של קדירה העומדת על גבי האש, כי הבשר המבושל (שהוא עכשיו בלי רוטב) נצלה בחום (קפא).

פא. שקדיות מרק או איטריות מטוגנות בשמן הנמכרות כשהן מוכנות לאכילה,

הריפוי, לא חשיב כלל כמבשל, וכונת הכלבו הנ"ל לענין שמן שקפא י"ל, שהוא גם באופן שצריך חום שהי"ס"ב, או שעיקר כונתו להשיענו ובנתבשל כבר שרי, דאלת"ה יהא אסור להוציא חמאה מהמקרר בבית המוסק, שהרי החמאה מתרפית, אך אפשר, ובית מוסק חשיב דומיא דימים חמים מטבעם אשר ההקפאה היא השינוי ולא ההמסה שהיא סבעי, ועיין להלן הערה קפג, ולפי דברי הכלכלת שבת הגר"מ פיינשטיין שליט"א בסוף קרוש, עכ"ל הגרש"ו אויערבך שליט"א, וע"ע בתשובות הגר"מ פיינשטיין שליט"א בסוף ספר "ה' שבת" ח"ד ס"ק יט, שמתיר לשים חמאה מחלב מפוסטר על תפוא. (קעג*) שמעתי מהגרש"ו אויערבך שליט"א, דמכיון שלא נמס המלח, וגם מה שנימס אינו ניכר להויא, לית לן למיחש להא' דלעיל סעי' מט, ועיין גם בתשובותיו של הגר"מ פיינשטיין שליט"א הנ"ל ס"ק יח. (קעג**) ע"ש בתשובותיו ס"ק יח. (קעו) סי' שיח סעי' ה, ולענין דיעבו, ע"ש במ"ב ס"ק מו וסעי' י בכיה"ל ד"ה אסור, דאין להחמיר אפ"י בכ"ר. ועיין אג"ס מלאכת האופה סעי' ט, דבעיסה מבושלת שאפאה, חיובא נמי איכא, והיינו אף לפי החולקים על שיטת היראים. (קעה) עיין ערוה"ש סי' שיח סעי' נו, וע"ע שו"ת חשב האפוד סימן קלה. (קעו) סימן שיח במ"ב ס"ק מא; ודע דמבושל שצלאו, אם יבשלו עוד הפעם, י"ל דמיקרי עתה בישול אחר צלי, שם סעי' ה בכיה"ל ד"ה יש מי, וע"ע אג"ס מלאכת האופה סו"ס ע' ובהערה טו (כ"א). וע"ש עוד באג"ס, דבדבר שנתבשל כ"צ והוא יבש, מותר להעמידו כנגד המדורה כשכונתו לחממו ולא לצלותו, ע"ש. וע"ש באג"ס הערה יח ובשו"ע סי' שיח סעי' טו ובכיה"ל ד"ה והוא יבש, תורת שבת הערה טו וש"ש מלאכת מבשל סעי' כח ובב"ר ס"ק צב ולהלן הערה קפא. (קעו) סי' שיח סעי' ה. (קעה) שם במ"ב ס"ק מה, כי עירוי מבשל כ"ק. (קעט) שם ברמ"א. (קפ) שם במ"ב ס"ק ל"ה, ודוקא שלא שהתה המצקת הרבה זמן בקדירה, עיין מ"ב ס"ק פז, ולהאמור נראה ליישב סתירת המ"ב מה לסי"ק פז, מכיון שדעה זו דיש בישול אחר אפיה היא דעת יחיד. ועיין תו"א סי' קכב ס"ק ג, שהוא מבדיל בין קדירה שע"ג האש, דאו אמרינן דדיו הכף ככ"ר, לקדירה שהעבירה מע"ג האש, דאין על מה שבכף אלא דין של כ"ש, וע"ע יו"ד סי' צב בפמ"ג מ"ז סו"ס"ק ל וש"ש מלאכת מבשל סעי' כא. (קפא) סי' שיח במ"ב ס"ק מא, וכן משמע מפמ"ג מ"ז סו"ס"ק ז, ועיין סעי' טו בכיה"ל ד"ה והוא יבש, וע"ע לעיל הערה קעו, שו"ת אורח לצדיק סי' ו, ובתהליך ס"ק כד שהם מקילים בכה"ג,

מותר לתת אותן אפילו בכלי ראוי בריבוי שמן נחשב לבישול ואין

פז. אין להניח לחם סמוך לאש נמשגתה ומתקשה בכך (קפג).

דיני שהייה

פז. מכיון שישנם הרבה חילוקי מערב שבת (קפד), טוב להקפיד שבת, ושהקדירה תינתן על גבי

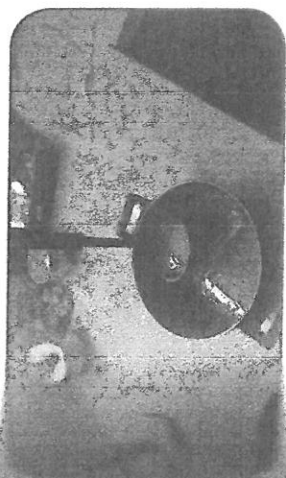
וראה לעיל סעיף יח (ג).

דלא נקרא צלי אחר בישול אלא דוקא ס"ק עח, דבקדירה מותר אפ"י בלא רו"ד בתרצו קושית הביה"ל הנ"ל, וז"ל: אין בונה משום בישול (אולי צ"ל צלי זה, דדוקא צלי על גחלים או על שפזו שיח ס"ק טו. (קפג) דמה לי בי

דדיה דרך בישול, סי' תנא במשנה בר עיין סי' שיח בפמ"ג מ"ז ס"ק ז שמן קבו בבוה"ש ס"ק נו, שהביא מהגר"ז מדי ודאי של הגר"ז המובא בקצה"ה האש ממש, אסור משום מעמיד בתחי לבתהילה בשבת, סי' רנג במ"ב ס"ק דהשיב תיקון ומלאכת מחשבת, ועיין בב"ר ס"ק צב, כף החיים סי' שיח אג"ס סי' כו סעי' ז ובמצודת דוד הנ"ל האוסר משום דהוה מקשה גוף ב"ר) ברוטב משום ריפוי גוף קשה, ובהג"ל ע"פ הערה קעג דלעיל, דכל ע"פ ריפוי גוף קשה באוכלין כל שכבר ש בישול שני, ולא מצינו אלא צלי אחר ו"א שמעיקר הדין אין בא"ב אפ"י נז סי' לרחוק אבר קטן והחימום הוא שי"ד ביה בישול), ולכן יש לסמוך ע"פ שי"ן הי"ס"ב או בכלי שלישי אפ"י או (קפז) עיין סי' רנג סעי' א וברמ"א (קפה) לחוש לשיטת התוספות, מובא ועיין גם בס"ק עג; ושמעתי מהגרש"ו שז' גדולה במקום שהתבשל שבה י יתקן את האש, ועוד אמר לי הגר"מ חרי שהניח האובסט, דאלי"כ מסתב דב"א דסי"ב רנג סעי' א ובמ"ב ס"ק ל"ג שהוא הבעירה בימים, ועיין לעיל לשי"ת את הברזים של הכיריים והפז

מצקת

מצקת - מחלוקת אם דינה ככלי ראשון או ככלי שני

ספק אם מצקת נחשבת ככלי ראשון או שני

תוספות (עבודה זרה לגי. ד"ה קינסא) מסתפקים אם אפשר לשים קערה בתוך סיר העומד על האש, לחכות עד שהמים שבתוכה ירתחו ואז להוציא את הקערה ולהגיעל בתוכה כלים:

ויש משימין קערה בתוך מחבת על האש עד שהרתיחות עולות תוך הקערה, ומאותה קערה מגעילין, ובזה מסופק ר"י אם זה מועיל ככלי ראשון אם לאו, ותלה ה"ד להחמיר...

הספק נעוץ בשאלה אם הקערה נחשבת במקרה כזה ככלי ראשון. המציאות המתוארת כאן דומה לכאורה למצב של מצקת, ואם כן, **התוספות** הסתייגו מן מצקת נחשבת ככלי ראשון או ככלי שני.

פרי חדש: מצקת נחשבת כלי שני

אולם הפרי חדש (תנ"א, ס"ק ה) כתב שמדברי **התוספות** מוכח **שמצקת נחשבת ככלי שני**:

בתוספות... כתבו שיש משימין קערה בתוך מחבת על האש עד שהרתיחות עולות תוך הקערה... ומסופק ר"י בזה אם זה מועיל ככלי ראשון... ומשנה שאם שואב בכלי מן היורה רותחת - פשיטא להו דהוי (= פשוט ליהו שתי כלי שני...)

כלומר, **תוספות** הסתפקו בזוקא במקרה שבו המצקת שווה במיטתה ל**שירתחו**: משמע שאם מכניס מצקת ומיד מוציא אותה - היא בודאי נחשבת ככלי שני. גם מדברי **המאירי** (מב) ו**המהרי"ל** (הגללה ז) עולה שלדעתם מניח נחשבת ככלי שני.

ט"ז: מצקת נחשבת כלי ראשון

לעומתם, **הט"ז** (יורה דעה, צ"ב, ס"ק ל) כתב **שמצקת דינה ככלי ראשון** וז"ל: על הסוברים שנחשבת כלי שני: ותמהתי מאד על זה, דהא בעודו בכלי ראשון, הכלי הזה שתוחב בו גג הו"ו ראשון... והיא נאמר כאן שכשמציא הכלי ששואב מכלי ראשון נעשה...

כלומר, כשם שכלי ראשון ממשיך להיחשב ככזה גם לאחר הסרתו מהאש כפי שהתבאר לעיל, כך המצקת, שבעודה בתוך הסיר בוודאי נחשבת ככלי ראשון שומרת על מעמדה ככלי ראשון גם לאחר הוצאתה מהסיר.

הט"ז ממשיך ומנמק את שיטתו:

דהתוספות כתבו התם דעיקר החילוק שבין כלי ראשון לכלי שני הוא דכלי שני מתקרב מחמת שאין דופנותיה חמין, על כן הולך ומתקרר. וזה (= המצקת) ודא דופנותיה רותחין, שהרי הוחמו ברותחין דכלי ראשון...

כלומר, החילוק בין כלי ראשון לשני נעוץ בכך שכלי שני דופנותיו קרות, כפי שביאר **התוספות** (עיינו עמ' 219-220). וממילא מצקת ששהתה בתוך כלי ראשון וזופנותיה **התחממו** - נחשבת ככלי ראשון⁵⁸. המקלים בכך סבורים, כנראה, שרת דפנות שעמדו ממש על האש נחשבות ככלי ראשון, ולא דפנות ששהו בתוך סיר שעמד על האש.

כיצד פוסקים להלכה?

המשנה ברורה (שי"ת, ס"ק פז) כותב:

כלי שני מיקרי (= נקרא) כשעירו מן כלי ראשון שהרתיחו החמין בתוכו לתוך כלי זה... אבל אם שואב בכלי ריקן מתוך כלי ראשון, יש אומרים דדינו ככלי ראשון, ובפרט אם משהה הכלי ריקן בתוכו עד שמעלה רתיחה - ודאי מקרי כלי ראשון.

לדבריו, אם משאיר את המצקת בפנים עד שהמים שבתוכה מעלים רתיחות, היא בודאי נחשבת כלי ראשון (כלומר, יש להחמיר בספקם של **התוספות**). ואפילו אם אינו משהה את המצקת בסיר, "יש אומרים דדינו ככלי ראשון". כלומר, יש מקום להחמיר בכל מצקת, גם אם לא שהתה במים, ולדון אותה ככלי ראשון. אולם במקום אחר (ס"ק מה) דן **המשנה ברורה** בעניין בישול אחר אפייה (כותב:

כתב רמ"א דיש לזוהר בזה, אלא אם רוצה ליתן פת ימתין עד שלא יהיה היד

החון איש (קכ"ב, ג, ד"ה סדר) כתב שאף לדעת המחמירים שמצקת נחשבת ככלי ראשון, אין אומרים כן אלא במקרה שהוכנסה לסיר בעודו על האש, אבל מצקת שהוכנסה אל הסיר לאחר הורדתו מן האש נחשבת לכל הדעות ככלי שני (וכן כתב האור לציון, ח"ב, ל' יז). נראה שהסברה היא שרק כאשר הסיר על האש אפשר לומר שהמצקת הניחית בו נחשבת כמצקת על האש, ודופנותיה מתחממות על ידי האש, וממילא נחשבת ככלי ראשון. אם הסיר אינו על האש, דפנות המצקת הניחית בו אמנם מתחממות, אולם התחממות זו אינה על ידי האש, והרי

(פעיף פ"ו), דכל זמן שלא נצטנן לגמרי מותר לחממו עד שהיה סולדת בו, אי"כ מביון שמותר לעשות אותו מצונן שיהיה פושרין, ומפורשין מותר לעשות אותו שיהיה יד סולדת בו, אי"כ למה אסור לעשות מצונן חמין (שהיה פ"ב), כיון שבנתיים נעשה פושרין עכ"ל.

ואף שהרמ"א החמיר אפילו בכלי שני, מ"מ בספק כלי שני כלי שלישי, צודאי יש להחיר, וזה שיעת המ"צ וק"ל.

ד

האם יש להחמיר בטעה להצריך כלי שלישי, דמלשון המ"ב שם (שי"ח ס"ק כ"ג), וז"ל, ולערב אותו בתבשיל רותח בכלי שני, יש להקל, משמע קצת דיש צד להחמיר עכ"ל.

הנה המ"צ שם, מיירי לשיטת המחבר, דמחמיר בבישול אחר בישול, וס"ל דכלל איכא חיבור מה"ת, ומה"ע ס"ל להפמ"ג שם (ח"א ס"ק י"ב), דלדעת המחבר, באמת אסור אף בכלי שני שהיס"ב עיי"ש, וז"ל דמש"ב המ"צ, יש להקל, היינו אף למאן דחושש לשיטת המחבר, אבל לפי מה שפסק הרמ"א (בסע"ו), דס"ל דמה"ת אין בישול אחר בישול, אפילו צנלטן לגמרי, כמ"ש במ"צ (ס"ק ל"ז), אין להחמיר להצריך כלי שלישי, אם לא ביד נכוית בו, ואם יכול להחזיק היד איזה שניות, ל"ה בכלל נכוית בו.

ה

וע"ד חלב מפופטר, אם יש לו דין נתבשל מקודם, דמותר בכלי שני, כמ"ש המ"ב.

הנה ראייתי בס' ברית עולם (מלאכת אופה אות ח') דמסופק בזה, והחמיר למעשה, אבל לענין יש להקל, דאפילו בחלב שאינו מבושל כלל, לפי מש"ב בש"ע הרב, להקל צעהר משקין, אפילו לא נחצלו כלל, בכלי שני, אי"כ גם חלב שלא נחצשל כלל מותר, וכן נראה דס"ל להפמ"ג (סימן שי"ח סקט"ו), וכמ"ש הרב"ג הנ"ל, דספרו אז נדברו (סי' ל"ח), וצ"ל דה"ל דהוי בכלל מבושל, יש להקל, ועוד דבס' ברית עולם, כתב, משום דרוכס מקפידים להרחיח החלב כמו מים עיי"ש, ואם כן כיון דגודע דאדרבה הרבה מקפידין, שלא להרחיחן כמו מים, צודאי יש להקל.

ו

וע"ד אם מותר לשאוב בכף מכלי שעומד על האש, המבואר (בפעיף י"ח).

הנה בס' חזון איש כתב, דברולה להשאיר הקדירה כשהיא על כירה שאינה גרופה, שאם יסלקה לא יוכל להחזיר, ואין לו תקנה אלא ליעול צדק, אפשר להקל. והנני בזה זקניך דושה"ט בלוג"ח.

יצחק יעקב

הנה דבר גדול שאלת, וכבר נזכרתי בזה בס' מנחת יצחק (ח"א סי' כ"ה), ותרלתי לעלמי, צוה"ל: יש לי להעיר, דאם נאמר כן, שוב אף בלח מחילה, אמאי יהי משום בישול עד שיהי היד סולדת בו כמבואר (בס"י רנ"ג ושי"ח), והלא אי אפשר שיהי היד סולדת עד שיהי מקודם חם בלא היס"ב, ועי"כ בישול שאני, שלעולם אינו עושה גוף המלאכה, ואינו כ"א מכין שיאפה ויחצשל, אבל גוף האפי והבישול נעשה מאליו ואפי"ה חייצחה התורה וכו', וכמו כן נאמר לענין דבר לח, שכבר נחצשל, לשיטת הפוסקים דיש בישול אחר בישול, אף דא"א שנחצשל מקודם שנחמם קלח, ושוב אין בישול אחר בישול לשיטת הרמ"א, מ"מ כל משך החמימות הוי גרם לבישול שאפי"כ, דאם לא הוי חימום לא הוי מחצשל וכו', מה שאין כן היכא שהי חם עוד מערב שבת, לא נפסק עוד כה הבישול מערב שבת עכ"ל, ושוב ראייתי בהגהות רעק"א (סוס"י רנ"ג) שכחצ צחור דבריו צוה"ל, וסמכין על הדיון דכל דלא נלטן לגמרי אין בישול אחר בישול, כמ"ש המג"א (ס"ק ל"ד), אף דנלענין דזה רק כשלא נלטן לגמרי מבושלו, דלא פקע שם בישול ממנו, אבל צנלטן לגמרי, דאזדא שם בישול ממנו, אם אח"כ הורחחו מעט, הוי דבר חדש, ואסור לגמור בשולס עכ"ל, ונראה דההסבר כדברינו הנ"ל, ובס' חזון איש (ה' שבת סי' ל"ז אות י"ג), וז"ל, הוי זונן ועירה לחוכן חמין מכלי שני, ועכשיו הן פושרין, נראה דלא הותר בזה, דבזמן שהן זוננן בשבת, קבלנו עלינו להחמיר כדעת הר"י והרא"ש, דלח זונן יש בישול אחר בישול וכו', וכן אם נחן על פטופע בהפסק קדירה ונעשה פושרין, אינו רשאי עכשיו, להעמידו על פטופע אחר בהפסק קדירה שהצלו מרובה להחמו עד שי"ס עכ"ל, היינו אסר מטעם אחר קלח מדברינו הנ"ל.

ז

וז"ל, שם (מ"ב ס"ק מ"ה), מבואר שם בסוף הפ"ק, שאם שואב בכף מכלי ראשון לתוך קערה או החמין שבתוך הקערה, היא כלי שלישי, ועיין במ"ב להלן (בס"ק פ"ז), שמביא בשם י"א, שאם שואב בכף מהכ"ר, אינו נשתנה ונשאר כלי ראשון בהכף גי"כ עכ"ל.

הנה פשוט, כיון דיש פלוגתא, אם כף שתצנו לכ"ר, יש לו דין כ"ר, כמבואר בעו"ז שם (סע"ף י"ג, וצ"ו"ד סוס"י י"ב), נמולח הוי ספיקא דדינא, על כן בספק שבין כלי ראשון לשני החמיר, ובספק שבין כלי שני לשלישי הקיל, והחילוק מובן, וצ"ח דנדרון (שנ"ס"ק מ"ה), שיש מחירין אפילו בכ"ר,

אומדנא ומנא להו לחכמים, מאב לחכמים שלמה המלך דאמר: תנו לה [את] הילוד החי, ומנ"ל דהיתה אמו, אלא אזל בתר אומדנא.]

[ק] [אמר מהר"י סג"ל דהאלפס והאשירי כתבו: מי שהיו בידו מופקדים שטרות של חבירו אע"פ שפשע בשמירה ונאכדו פטור מלשלם, וכן הוא בתשובת ר"י. ואמר דלא הוי כמיימוני דחייב לשלם דנחשב פושע].

[קא] [אמר מהר"י סג"ל פעם אחת אתא הוא בימי הפליחות — שהיו צריכין לומר זכור ברית — לעיר, והיה הש"צ דשם אבל, שהיה בתוך ז' ימי אבלו. ולא היה שם שום אדם היודע להתפלל כדיון. והלך הוא עד עיר אחרת כל הלילה].

[קב] [אמר מהר"י סג"ל אם שואבים מכלי אל כלי ראשון ששאבו עמו מים מכלי ראשון לכל דבר, מלבד דין הגעלה שאין חשוב כלי ראשון להגעיל איסור רק אותו שנתבשלו בו המים, ומעמא במס' ע"ז' כבולעו כך פולטו].

[קג] [אמר מהר"י סג"ל דלכך נקרא — אותו האיש — ישו הנוצרי, משום דנוצר ונברא מאשה כשאר אדם ולא הוא אלה — דלית ביה צורך — אך אנו משיבין לאומות — למינין — דבא מעיר נוצר].

[העתקתי כתב למורי מהר"י סג"ל, ובעמדי לפניו — לדבר עמו — הנחתי — השלכתי הקולמוס ופכניא דספרא מידי על השלחן, ונפל יחד כשתי וערב. והרב הרגיש בו קודם שראיתי, ואמר אלי להפרידם. ש"מ דמנהג יפה הוא מאחר דהוא ג"כ הקפיד — והוא הרגיש טרם שהרגשתי — ואף בלי מתכוון —].

[איתא פ' כל כתבי ס"ת שכתבו מין ישרף ואף האזכרות-השמות שבה, דודאי כתבן כולן לשם מינות. ואמר מהר"י סג"ל לכך מותר למחוק את השמות שכותבין המינין — להכעיס — והמשומדים בתוך שתי וערב וסבורים שאין ישראל רשאים למחוק אותן. ואמר א' מן הבחורים — הח"ר

שינויי נוסחאות

[ק] א. סי' צח—ק הם הוספה בכ"י ו. [קא] א. הוספה בכ"י שכת. רגז. (שם היא נמצאת בהל' שופר בסמוך לסי' י). [קב] א. הוספה בכ"י גר. [קג] א. הוספה בכל כ"י (בחלקם היא באה לאחר סי' ב בליקוטים). ב. הוספה ברוב כ"י (בחלקם היא באה לאחר סי' כד בליקוטים).

2. מלכים א ג, כז. ובנושאי כליו. [ק] 1. כל הדין נמצא בטור חו"מ ריש סי' שא, [קב] 1. עו, ב. וראה שם בב"י שהביא את כל המקורות שצויינו ע"י [קג] 1. שבת קטז, א. וע' בפרטי דינים אלה רבינו. וע' גם בשולחן ערוך שם סי' צה ס"ד בטושו"ע יו"ד ריש סי' רפא.

ל
יות
ים,
לם
זוא
זיל,
זית
זיה
נים
זים
זכר
לא
יפה
ינה
י"י
הוי
תר
פחל
ב
אה
את

נדעה צעה"ע למה לה אמרו צגמי פסחים תקנה זו, ומשמע דחפ"י קדם זמן איסור לא מהני הגעלה ג"פ, ודא צגמי שם דנו למיבב לכו תקנה לאכשורי לפסחא ולא מלאו, וכ"ה צש"ע ס"י תנ"א דאין תקנה לכ"ה, וגראה דצעה"ע מודה דבאיסור חמץ לא מהני הגעלה ג"פ בכ"ה דכיון דאיסור צמשהו גם אחר הגעלה ג"פ אוסר דמשהו מיבא נשאר ובזה יוחא ה"ה דפסחים דלא מלאו תקנה צהגעלה ג"פ צאינו צ"י.

מעשה ונתנו י"ש [הגעשה מפסולת של סוכר אבל יש ספק שהיה צו עירוב מעט שעורים] צנגיית של מחכת שטופין צו יין לפסח יורה"ד להקל [צשה"ד והפסד] לעשות עירוי ג"י אע"ג דיי"ש אינו נפסד כמש"כ צפ"ח יו"ד ס"י קל"ז סק"ב, והו"ל צ"י, מ"מ נראה עיקר דבהיתרא צלע מהני אף צצ"י וכמש"כ סק"ב, וכ"מ צמ"א ס"י תנ"א ס"ק מ' שכתב דמני דבש אס הכצ"ה צ"י אסור, משמע דצהגעיל מותר אף צ"י, [ואף דצמ"צ ס"ק קכ"ב צשם אחרונים כתב להחמיר צ"ש הבא צתערובות אין להחמיר] והכא ספק תערובות חמץ יש להקל, וצפ"ח שם כ' דצמכת גם יין נפסד. סדר כלי הסעודה, שצופין מן הקדירה לחוך קטרה גדולה, ושוצין מן הקטרה צק ונותנים ללחותות לכל אחד ואחד, ופעמים שוצין מן הקדירה ונותנין לחוך הלחותות, ואס שוצין מחוך הקדירה צעה שהיא על האש, קף עזמה נעשית כלי ראשון, והלחותיה נאכרת כזי קליפה, [ע"י ע"י ס"ס ל"ב וצנה"כ שס] ואס שוצין מן הקדירה לאחר שהעצירה מעל האש, נראה מדברי הראשונים שהצ"א הע"ז שם שמה צכנף ה"ו דין כלי שני, וצדין כלי שני כזר הכריע מן יו"ד ס"י ק"ה ס"ב להחיר דיעבד, וכש"כ אס מערין מקדירה לקטרה ושוצין מקטרה להלחותיה, דה"ל עירוי מכלי שלישי. ולפיכך אס הלחותות של חרס, ורוב שמישן צאופן שהן מותרין, אס אין לו לאדם כלי אחר הן מותרין, אבל ראוי לעשות להן הגעלה ג"פ דמה שאפשר להחמיר ראוי להחמיר.

ואמנם הגעלה ג"פ שאמרו צירי, היינו להחליף המים צין הגעלה להגעלה וכמש"כ חזו"א יו"ד ס"י מ"ד ס"ק ג', [וראיתו צדרישה יו"ד ס"י קכ"א שכתב ג"כ שצריך להחליף המים ג"פ אבל כתב העט כזי לפרסם דצעלמא אין הגעלה לכ"ה, אבל הדבר תמוה שהרי אס אינו מחליף אס המים אין על זה שם ג"פ וכמש"כ שס] ואס אי אפשר להגעיל ג"פ אפשר דא"ל להגעיל כלי.

ודוקא לאחר מעל"ע משימוש החמץ, אבל חוך מעל"ע לא מהני רוב השמישו צכלי שני וחוששין שמה עירו ללחותות מן הכף שאצבה מקדירה מעל האש, ויש כאן איסור מעיקר הדין, וכמש"כ לעיל סימן קי"ט ס"ק ע"ו, אבל יש כאן לפרש, דכלי שמערין לחובו חותה, ולפעמים מחמין אותה על האש דאזלין צתר רוב השמישו וצגו ל"ה הגעלתו צעירוי, נראה דצשעת הגעלתו צריך שיהא כזר פגום, אבל אס צשעת הגעלתו הוא חוך מעל"ע של שימוש על האש, לא מהני הגעלתו כיון דצשעת הגעלה נשאר צו צלוע חמץ שאינו נפסד לא הקילו צו חכמים אפי' אס יושלמו כ"ד שעות קדם זמן איסור, מ"מ אס צשעת הגעלה נשאר צו חמץ דאורייתא אין זו הגעלה, ועוד זימנין דמגעיל ל"ה מיד אחר שימוש ויהי צלוע צו חמץ אחר זמן איסור, ולא פלוג רבנן צדבר, וכשמגעיל אחר מעל"ע משימוש חצנין אס ההגעלה הקלה כהגעלה גמורה אף להצלוט על צזי האש.

ולפ"ז ה"ה דאיתא צס"י תנ"י דקדם שעה חמישית וכול להגעיל צ"י, אינו אלא אס מגעיל כל כלי כדיון, אבל אס הוא מגעיל על סמך רוב השמישו, ואינו חושש לשימוש המועט אז אינו מגעיל צן יומו משימוש החמור.

מיהו ככלי שרוב השמישו צכ"ש ולפעמים צחמין כל שלא נשתמש צו צחמין חוך כ"ד שעות קדם תלחט שעה ה' מותר.

ד במ"ב ס"י תנ"א ס"ק מ"ו כתב דאס ידוע דחוך מעל"ע שימש צו צחוס על האש צריך הגעלה על האש ואס שימש שימוש דצני ליצון צני ליצון, וגראה דגם צספק יש להחמיר וצעינין ידוע שלא נשתמש חוך מעל"ע שימוש החמור ואף שהוא מועט מ"מ לא שייך כאן למיזל צתר רובא, דאין שימוש המועט מקפח

אס שימוש הרוב, וכ"ה צרמ"ע שם דספק ה"ו ספיקא דאורייתא, אלא צסוף צברי צרמ"ע לא משמע קן, ואפשר דצעינין שיהא לצו מסהפק צדבר וצחמלא לא חיישינן כיון דלא שכ"ה, ואף אס מעל"ע שלים קדם זמן איסור מ"מ אזלין לחומרא כיון דלא שלים מעל"ע קדם הגעלה דלא פלוג צזה צמש"כ לעיל.

במ"ב ס"י תנ"א ס"ק ק"ן כתב דאפילו לפי המנהג להחמיר להגעיל כלי שרוב השמישו צלוגן, סגי צעירוי ג' ימים וצשעה"ל כתב אע"ג דהכא החשש משום שימוש חס מ"מ מקילינן והצברים חמורין דמה הרויה צעירוי, אי משום שימוש לוגן צשעופה סגי ואי משום חס אין עירוי מועיל כלום, אלא לפי המנהג צריך הגעלה דוקא. דין רוב השמישו למדו הפוסקים מהא דמסקינן פסחים ל' צ' דסכין סגי ל"ה צהגעלה אע"פ שלפעמים משמשין צו צללי ע"ג האש, וס"ל דחמץ שמו עליו ולא מקרי היתרא צלע, והיינו עעמא דר"א שהחמיר להצריכו ליצון ואפי"ה מסקינן דסגי ל"ה צהגעלה דהלך אחר רוב השמישו, וכל זה מצוחר צר"ן שס.

ה בטור יו"ד ס"י קכ"א כתב פלוגתא דרבוותא צכלי שששתם צו איסור ע"ג האש אי סגי הגעלתו צכלי ראשון שהעצירו מעל האש, וקיי"ל לחומרא דאס נשתמש ע"ג האש צריך הגעלה ע"ג האש וכצ"ה צהכ"ד ס"י קל"א דלריך שיהיו המים מעלין אצבעצעות, דכיון דצשעת שימושו היה מעלה רחוחות צכולטו כך פולטו, וכ"ה צש"ע ס"י תנ"א, ומיהו אס צלע צכלי ראשון לאחר שהעצירו מע"ג האש לכ"ה סגי ל"ה צהגעלה צכלי ראשון שהעצירו מעל גזי האש וכש"כ צכלי שעי"ג האש אף שאינו מעלה רחוחה, וכ"ה צש"ע ס"י תנ"א ס"ה, וכ"ה צח"י ס"י תנ"א סק"ז.

ואם רוב השמישו צכ"ר שלא ע"ג האש ולפעמים ע"ג האש סגי ל"ה צהגעלה צכלי ראשון שהעצירו מע"ג האש וצלנד שאינו צ"י וכדאיתא סימן תנ"א ס"ו, ומיהו לכתחלה מחמירין משום שמיש החמור אף שהוא מועט אע"פ שאינו צ"י וכמש"כ צרמ"א שס.

ו יו"ד ס"י ל"ה ס"ד יורה לי שאס נתנו אפר כו', וצעי"ז וש"ך חלקו על זה, נראה דאס נתנו דבר מר צקדירה הצלוטה איסור וע"י זה נפסל הצלוע מאכילת אדם הותרה הקדירה מה"ה, אלא שאי אפשר להכשיר הקדירה צכך שתחזור הקדירה וחפגום אס הצבשיל שיצטלו צה א"כ, ואס ראוינו שלא פגמה אס הצבשיל, יש לחוש שגם הצלוע לא נפגם, שאין לנו הלכה שתקצב צצורה לורה לעשות הכשר זה, ולפיכך אס לא היתה הגעלה כדון גגון צשצלו צקדירה צבשיל ונתנו צבשיל דבר מר כיון שהגעלה אין כאן גם הכשר של דבר מר אין כאן, וכן אס הגעילו כלי חרס צמים ועירבו צמים דבר מר כיון שאין הגעלה לכ"ה גם הכשר נפסל מאכילת אדם אין כאן, ואמנם כלי שטף שמגעילו צן יומו ואין צמים ס' נגד הכלי דצעלמא לא הותר הכלי משום דהמים נאסרין וחוצרין וצנעלין צכלי, אס נחן צמים דבר מר עד שנסרחו המים ונפסלו מאכילת אדם, שפיר עלתה הגעלה לכלי, ואע"ג דצשלו צו אחר הגעלה ואין הצבשיל פגום, וחזינן דלא נצלט צקדירה כל כך מהמר עד שימחר אס הצבשיל, מ"מ כיון דהמים נסרחו אינם אוסרים אס הקדירה שלא נאסרו מפליעת הקדירה כיון דהפלועה מסרחת מיד.

והנה הש"ך הקשה לדברי צב"י דאפר פוגם א"כ אפשר להגעיל צ"י שיערב אפר צמי הגעלה, ור"ל דזה לא קשיא שיערב דבר מר הפוסל אס המים משתיית אדם, דזה יקלקל אס הקדירה והצבשיל שיצטל א"כ צקדירה יפסל לאדם, [וגם אין זה צכלל הגעלה שאמרה חורה דהיינו הסרת הצלוע מגשם הכלי והכא היתיר משום שנסרח האיסור ונפסל] אבל אפר אינו פוגם אס הקדירה אדרבה מנקה אותה [זכר לדבר ניוצב ע"ז ע"ד צ']. ואס איתא דהמים נפגמין והצלוע לא נפגם אלא נפלט לחוך ונפגם צחון, שפיר מחקייתם הגעלה, ומהו הוכיח הש"ך שאין האפר פוגם אס המים אלא המים נעכרין צעירוב האפר ואס יסנן המים אינן פגומין. ומיהו אין ראיה הש"ך מצרעת דצברי חת"י ג"כ לא נאמרו להכרעה גמורה דודאי י"ל דהגעלה החורה הוא צאיכה צמים ס' וכמש"כ ח"י חולין שם וצדק ק"ה צ' אלא סתימת הדברים רביעה שאין כלי דלית לה תקנה, וה"כ י"ל דרביעת הדברים דהגעלה א"ל אפר

כלומר כיון שהמלפפון והמים שעליו הם כבושים והרי דין הכבוש הוא כמבושל כמבואר ביור"ד סימן ק"ה ס"א, ואם כן שוב ליכא משום איסור בישול כיון דאין בישול אחר בישול, דזה אינו דודאי אף אם נאמר דכבוש כמבושל היינו רק לענין איסור והיתר אבל לענין שבת המבשל בשבת דבר הכבוש חייב חטאת, כמבואר בדברי האגלי טל (מלאכת האופה סעיף י ועיי"ש עוד בסוף סק"כ) שהבאנו לעיל, וכן כתב הפרי מגדים באור"ח סימן שי"ח במשכצות זהב ס"ק ו' וז"ל פשיטא לי מלוח כרותח כבוש כמבושל רק להפליט ולהבליע הא לענין שבת אם בישל כבשים אחר כך חייב מן התורה אף שראויין לאכילה לגמרי חיין, עכ"ל.

שוב ראיתי בנודע ביהודה מהדורא תגינא יורה דעה סוף סי' ס', שכתב וז"ל ומה שתמה על מה שכתבתי שהרמב"ם לא הביא דין כבוש, שהרי בפי"ב מהל' שבת כתב הכובש אסור מפני שהוא כמבשל, אני תמה על תמיהתו ולמה לא השגיח איך דקדקתי וכתבתי דבכל הלי מאכלות אסורות ברמב"ם לא מצאתי בו דין זה דכבוש ואם כן דקדקתי לענין איסורי מאכלות אבל מה ענין שבת לכאן, בשבת דבר שאינו ראוי לאכילה כלל אם מתקנו שיהי' ראוי לאכילה חייב משום מבשל כשם שהבישול מכשירו לאכילה כך זה מכשירו וקולייס האיספנין ומליח ישן שחייב בהדחתן כתב גם כן הרמב"ם בפרק ט' מהלכות שבת שהדחתן הוא גמר בישולן ועיין במג"א סימן שי"ח ס"ק ט"ז, ואטו כל אלו לענין איסור והיתר מקרי בישול, באיסור והיתר הדבר תלוי שיבליע ויפליט מעבר לעבר על ידי הבישול, ועוד לענין איסור שבת אף אם כבוש הוא כצלי גם כן חייב לענין שבת משום בישול משא"כ לענין איסור והיתר

סימן שי"ח ס"ק י"ד ראסור ליתן ככלי שני דכיון שהם חריפים הם להתבשל, א"כ אפשר דגם בנידון (אולם עיין לעיל בסימן ה' סעיף דמותר ליתן בצלים ככלי שני). גם כשהקוגיל הוא חריף אם בכהאי גוונא ששל אפילו ככלי שני אינו מבשל אפילו דבפרמ"ג יורה דעה סימן דעתי דעת ס"ק ל"ז כתב דמדלא כ"מא כאן בדבר חריף כלי שני שזוכירו ביורה דעה לענין היתר משמע מזה דאינו מבשל לע"ע ומפליט, ע"ש. אולם במשנה דמ"א ס"ק ס"ח כתב לענין שאם מחומץ הרבה גם ככלי דהחמיר שמבשל ומקורו מהפמ"ג ס"ק כ"ד, עיין שם. וצ"ע בכל

בכל זה כרי למצוא לימוד אלו שאינם נוהרים בזה, ולא אמר לי הגרי"י פישר ולכתחילה צריך להחמיר, וגם ליד קוגל חם. באופן שיגעו זכ"ז הגר"ש וואזנר שליט"א שיש ליתן מלפפון ליד קוגל חם יגעו זכ"ז. אלא שהוסיף שאין יגעו בלא מתכוין ע"י טלטול חזמה.

איעורכן שליט"א כתב לי

ותא ליה, וגם גוש דאינו רק ולא מתכוין, וגם קצת קלקול, דרך מתעסק ואין טעם לחשוש עכ"ל.

אם המלפפון לידן כבוש כמבושל לפי מה שכתבתי